

SER zet parlement en kiezer buitenspel

door Harrie Verbon, verschenen in *De Volkskrant*, 16 december 2010.

Het zal veel Nederlandse burgers zijn ontgaan, maar dit jaar bestaat de Sociaal-Economische Raad (SER) zestig jaar. Groot feest, vooral bij de SER zelf. In de SER praten de sociale partners, werkgevers en werknemers, aangevuld met de zogenaamde kroonleden over belangrijke sociaal-economische vraagstukken. De SER is een typisch Nederlands polderinstituut. Op hoog niveau worden in de SER de plooiën in het polderlandschap glad gestreken. Handig voor de politiek, zou je zeggen. Als er belangrijke beslissingen in de politiek genomen moeten worden, zoals bijvoorbeeld de verhoging van de AOW-leeftijd, kunnen de sociale partners met steun van kroonleden in de SER zulke beslissingen mede vorm geven. Mogelijke onvrede in het land wordt zo voorkomen.

De houdbaarheidsdatum van dat idee lijkt echter verlopen. Het instituut stamt uit een tijd dat er gedacht werd dat wijze mannen (toendertijd waren er nog geen wijze vrouwen) ver weg van de man en vrouw op de straat Nederland wel zouden kunnen besturen. Het was de tijd van Jan Tinbergen die net het Centraal Plan Bureau had opgericht. Ook hij had het idee dat de economische en sociale wijsheid van een kleine elite voldoende was om Nederland naar een toekomst vol geluk en welvaart te sturen. Bij uitstek waren het CPB en de SER ademocratische uitvindingen. Buiten het parlement werden oplossingen voorgedrukt waarvan vervolgens werd aangenomen dat het parlement die wel zouden overnemen. Vaak gebeurde dat ook, en zo werd de functie van het parlement ondermijnd en de kiezer buiten spel gezet.

Belangrijke politieke beslissingen horen in het parlement genomen te worden en niet daar ergens buiten. Nu was het natuurlijk altijd wel zo dat als de SER een advies gaf, de politiek dit advies toch naast zich neer kon leggen. Dat is bijvoorbeeld rond 2005 gebeurd bij het advies van de SER om de AOW-premie af te schaffen en de AOW uit de belastingen te financieren. Dat advies paste niet in het beleid van het toenmalige kabinet. Aan de andere kant komt de SER er soms ook zelf niet uit. Ook hier geldt de AOW als lichtend voorbeeld. Tijdens de discussie over de verhoging van de AOW-leeftijd in 2009 stapten de werkgevers uit het SER-overleg vlak voordat het advies gereed zou moeten zijn. De Tweede Kamer besloot daarop dat de AOW-leeftijd verhoogd werd.

Deze twee voorbeelden (wel SER-advies, maar niet door parlement opgevolgd, geen SER-advies maar parlement besluit toch) geven eigenlijk wel aan dat de SER achterhaald is. De sociale partners besturen Nederland niet en de kroonleden al helemaal niet. Dat doet het parlement en uiteindelijk de kiezer. Werkgevers- en werknemersorganisaties zijn er voor om over arbeidsvoorwaarden te onderhandelen, niet om politieke beslissingen te nemen. Dat is ook ongewenst, omdat veel groepen niet door de sociale partners worden vertegenwoordigd. Zelfstandigen, bejaarden, jongeren, niet-werkende vrouwen en toekomstige generaties spelen bij de overwegingen van de sociale partners vaak geen rol.

Het gevaar dreigt dan ook altijd dat de SER-adviezen gebaseerd zijn op groepsegoïsme, dat wil zeggen dat het goed is voor de groepen die de

sociale partners vertegenwoordigen, maar niet voor de groepen die daarbuiten staan. Dat was bijvoorbeeld het geval bij het pensioenakkoord dat werkgevers en werknemers na het mislukken van het SER-overleg over dit onderwerp, toch met elkaar sloten buiten de SER om in de Stichting van de Arbeid. Dit akkoord legde de kosten van het pensioenstelsel bij mensen die zichzelf niet kunnen verdedigen omdat ze niet vertegenwoordigd zijn, namelijk de gepensioneerden, en bij de overheid. De overheid moest volgens dat akkoord namelijk gewoon de AOW verhogen, zodat de kosten van de aanvullende pensioenen voor werkgevers en werknemers mee zouden vallen.

Rinnooy Kan, de huidige voorzitter van de SER, wilde niet met ondergetekende op de radio debatteren over het bestaansrecht van de SER, maar op het SER-feestje zei hij vastberaden dat de SER jong genoeg is voor een mooie toekomst. Rinnooy Kan is daarnaast ook nog lid van D66, een partij die directe democratie altijd als een van de belangrijkste programmapunten had. Als er iets in strijd is met directe democratie is het wel de SER. Wat mij betreft is de SER oud genoeg om vervroegd met pensioen te gaan.

Harrie Verbon, hoogleraar openbare financiën, Universiteit van Tilburg